

**ВПЛИВ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ФОРМИ
ВЛАСНОСТІ НА СИСТЕМУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ**

Анотація

У статті розкрито сутність фінансів муніципальних підприємств, специфіку їх формування. Досліджується питання організації фінансів підприємств муніципальної форми власності. Обґрунтовано зміст фінансів муніципальних підприємств як окремого інституту місцевих фінансових систем. Проаналізовано динаміку питомої ваги податку на прибуток підприємств муніципальної форми власності у доходах місцевих бюджетів, зокрема в загальних та податкових надходженнях, а також в валовому регіональному продукті селищ протягом 2004–2014 рр. Вінницької області. Продемонстровано надзвичайно мізерний вплив підприємств муніципальної форми власності на бюджети місцевого самоврядування в Україні. Особлива увага відведена питанням підвищення частки податку на прибуток, оскільки це збільшить надходження до місцевих бюджетів, а також підвищить рівень ділової активності підприємств муніципальної форми власності і їх роль в економіці адміністративно-територіальної одиниці. Запропоновано шляхи підвищення ефективності функціонування підприємств муніципальної форми власності в Україні. Розглянуто зарубіжний досвід ефективного функціонування муніципальних підприємств.

Ключові слова: підприємства муніципальної форми власності, податок на прибуток муніципальних підприємств, фінанси підприємств, види муніципальних підприємств.

Т.А. Далевская,

Киевский национальный торгово-экономический университет,
г.Киев

**ВЛИЯНИЕ ФИНАНСОВ ПРЕДПРИЯТИЙ МУНИЦИПАЛЬНОЙ ФОРМЫ
СОБСТВЕННОСТИ НА СИСТЕМУ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ
МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ**

Аннотация

В статье раскрыта сущность финансов муниципальных предприятий, специфика их формирования. Исследован вопрос организации финансов предприятий муниципальной формы собственности. Обосновано содержание финансов муниципальных предприятий как отдельного института местных финансовых систем. Проанализирована динамика удельного веса налога на прибыль предприятий муниципальной формы собственности в доходах местных бюджетов, в том числе в общих и налоговых поступлениях, а также в валовом региональном продукте поселков Винницкой области в течение 2004-2014 гг. Продемонстрировано чрезвычайно мизерное влияние предприятий муниципальной формы собственности на бюджеты местного самоуправления в Украине. Особое внимание отведено вопросам повышения доли налога на прибыль, поскольку это увеличит поступления в местные бюджеты, а также повысит уровень деловой активности предприятий муниципальной формы собственности и их роль в экономике административно-территориальной единицы. Предложены пути повышения эффективности функционирования предприятий муниципальной формы собственности в Украине. Рассмотрен зарубежный опыт эффективного функционирования муниципальных предприятий.

Ключевые слова: предприятия муниципальной формы собственности, налог на прибыль муниципальных предприятий, финансы предприятий, виды муниципальных предприятий.

Постановка проблеми. Погіршення якості надання суспільних послуг, зниження рентабельності та прибутковості муніципальних підприємств створює передумови для пошуку шляхів вдосконалення їх діяльності. У розвинених країнах світу фінанси муніципальних підприємств є окремим інститутом місцевих фінансових систем, який забезпечує якісне надання громадських послуг. Обсяги фінансових ресурсів комунальних підприємств порівнюються або перевищують кошти місцевих бюджетів. В Україні проблеми функціонування фінансів комунальних підприємств є недостатньо вивченим явищем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи питання фінансів підприємств муніципальної власності, науковці і фахівці-економісти розглядають його при відображенні проблем місцевих фінансів. М. М. Забаштанський [1] досліджував джерела формування фінансових ресурсів підприємств комунального господарства, але не розглядав шляхів підвищення ефективності фінансової діяльності муніципальних підприємств. В. І. Чиж [2] досліджував управління витратами підприємств житлово-комунального господарства, але тільки в частині його інформаційного забезпечення. Праці Г. І. Бондаренко [3] присвячені ефективності використання комунальної власності, а не фінансам муніципальних підприємств. О. О. Сунцова [4], М. Трещов [5] досліджували реформування комунального сектору, перспективи удосконалення процесу адміністрування податку на прибуток. Водночас проблеми функціонування фінансів муніципальних підприємств є недостатньо дослідженими. З цього питання немає жодної спеціальної публікації.

Актуальність. Проблема ефективного формування та використання фінансових ресурсів є актуальною як на рівні муніципальних підприємств, так і на рівні економіки в цілому. На сьогодні частка податку на прибуток підприємств комунальної форми власності у доходах бюджетів місцевого самоврядування є низькою. Існує необхідність підвищення фіскальної ролі податку на прибуток муніципальних підприємств та пошук шляхів удосконалення їх діяльності.

Мета статті: розкриття теоретичних засад фінансів муніципальних підприємств та пропозиція напрямів підвищення ролі інституту комунальних підприємств в Україні.

Виклад основного матеріалу. Фінанси підприємств муніципальної форми власності є складовою частиною місцевих фінансів з притаманними специфічними ознаками, які пов'язані з особливостями форм власності

господарювання. Становлення інституту фінансів комунальних підприємств в Україні розпочалося запровадженням комунальної форми власності як однієї із форми державної власності у 1990 р. У 1996 р було змінено правовий статус комунальної власності, за яким власником комунальних підприємств стала лише територіальна громада. Вартість комунальної власності значною мірою визначає рівень самостійності територіальної громади [6].

На сьогодні в Україні існує необхідність створення єдиної системи обліку комунальної власності. Слід розрізняти «муніципальні підприємства» (що надають комунальні послуги) та «підприємства муніципальної форми власності» (підприємства виробничої сфери є виробничим потенціалом громади).

Підприємства муніципального господарства мають понад 20 напрямів діяльності, які охоплюють практично всі основні сфери життєдіяльності людини (житлового господарства, санітарно-технічна сфера, транспортна, комунальної енергетики, комунального обслуговування) (рис. 1).

Рис. 1. Види підприємств муніципальної форми власності*

*Джерело: [1, с.25-29].

Муніципальними підприємствами в зарубіжних країнах вважаються підприємства, які повністю належать органам місцевого самоврядування, і господарські товариства, коли частка в капіталі органів місцевого самоврядування перевищує 50%. Основними формами комунальних підприємств у зарубіжних країнах є товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства, асоціації та фонди. У світі виділяють дві форми організації фінансів підприємств: які ведуть власні фінансові баланси; які не ведуть самостійних балансів, а їх фінансове господарство виокремлено у приєднані бюджети. У складі доходів бюджетів у розвинених країнах світу вагому роль займає податок на прибуток підприємств муніципальної форми власності [1, с.25-29].

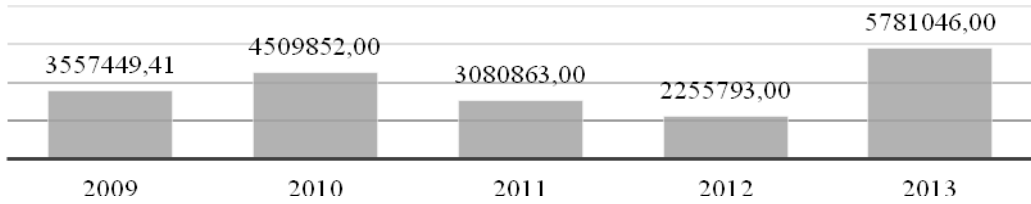

Рис. 2. Динаміка обсягів надходжень від податку на прибуток підприємств муніципальної власності в Україні, 2009-2013 рр., грн.*

*Джерело: Сайт ДКСУ.

Як видно з рис. 2, в Україні у 2010-2012 рр. абсолютний обсяг надходжень податку на прибуток комунальних підприємств зменшувався з 4,5 млн. грн. у 2010 р. до 2,2 млн. грн. у 2012 р. У 2013 р. спостерігається значне збільшення надходжень до 5,7 млн. грн., хоча його частка – незначна.

Таблиця 1

Динаміка питомої ваги податку на прибуток комунальних підприємств в податкових надходженнях бюджетів міст Вінницької області*, %

Місто	2004-2008	2005-2009	2006-2010	2007-2011	2008-2012	2009-2013	2010-2014
м. Вінниця	0,533759	0,603802	0,709612	0,443619	0,40904	0,549419	0,453437
м. Жмеринка	0,107851	0,133617	0,180943	0,198117	0,182858	0,187458	0,197128
м. Козятин	0,326141	0,271421	0,258121	0,293084	0,202067	0,183849	0,152906
м.Ладижин	0,263526	0,250921	0,23976	0,315529	0,299841	0,233719	0,227186
м. Могилів-Подільський	1,357526	1,30028	1,172245	1,210616	1,476083	1,468555	1,225328
м. Хмільник	0,319286	0,224497	0,202047	0,203627	0,227773	0,198244	0,109811
м. Бар	0,669398	0,954755	0,912765	0,991919	0,989414	1,021704	0,957555
м. Бершадь	0,341092	0,194485	0,237629	0,678485	0,74849	0,794723	0,818332
м. Гайсин	0,295952	1,179215	1,486635	1,555582	0,941625	1,018314	0,71834
м. Іллінці	0,515778	0,367149	0,438701	0,493861	0,304359	0,218543	0,197438
м. Калинівка	0,156965	0,547963	0,53651	0,542048	0,58803	0,502585	0,386682
м. Липовець	0,349151	0,078068	0,137522	0,271659	0,36525	0,426311	0,524284
м. Погребище	0,248624	0,116701	0,109608	0,099456	0,098988	0,117362	0,204692
м. Гнівань	0,073578	0,18159	0,284935	0,339798	0,335921	0,316757	0,247559
м. Тульчин	0,206364	0,74654	0,770775	0,763009	0,573975	0,392509	0,235654
м. Шаргород	0,311033	0,780006	0,582181	0,592215	0,634186	0,601539	0,569873
м. Ямпіль	0,291483	0,819649	1,088138	1,360887	1,277345	1,023065	0,89091

*Джерело: Складено автором на основі звітності Департаменту фінансів Вінницької обласної державної адміністрації.

Як видно з даних табл. 1, частка податку на прибуток комунальних підприємств в податкових надходженнях міст Вінницької області низька (від 1,4% в 2009-2013 рр. в Могилів-Подільську до 0,1% в 2004-2008 рр. в Жмеринці).

ГРОШІ, ФІНАНСИ, КРЕДИТ

Частка податку на прибуток комунальних підприємств у доходах селищних бюджетів Вінницької області (табл. 2) є ще меншою, порівняно з містами. Найбільша питома вага була протягом 2004-2008 рр. в селищі Тростянець – 1,266%. Найменші показники були в селищі Бродецькому (0,001%) протягом усього досліджуваного періоду, а також в Глухівцях (0,07%) та Вендичанах (0,002-0,004%).

Таблиця 2

Динаміка питомої ваги податку на прибуток комунальних підприємств у доходах бюджетів селищ Вінницької області*

Селище	2004-2008	2005-2009	2006-2010	2007-2011	2008-2012	2009-2013	2010-2014
с. Копайгород	0,036	0,066	0,089	0,129	0,124	0,103	0,115
с. Браїлів	0,023	0,037	0,047	0,070	0,070	0,053	0,270
с. Бродецьке	0,000	0,000	0,001	0,003	0,006	0,008	0,027
с. Дашів	0,037	0,037	0,046	0,066	0,045	0,064	0,087
с. Глухівці	0,014	0,014	0,014	0,078	0,070	0,084	0,100
с. Крижопіль	0,272	0,287	0,080	0,101	0,105	0,113	0,135
с. Турбів	0,003	0,006	0,010	0,022	0,056	0,093	0,155
с. Літин	0,026	0,074	0,086	0,086	0,087	0,061	0,028
с. Вендичани	0,032	0,026	0,026	0,024	0,019	0,020	0,042
с. Муровані Курилівці	0,183	0,139	0,172	0,167	0,214	0,267	0,365
с. Оратів	0,358	0,443	0,493	0,441	0,399	0,466	0,417
с. Теплик	0,294	0,472	0,562	0,632	0,581	0,476	0,342
с. Тиврів	0,011	0,053	0,100	0,145	0,178	0,186	0,173
с. Томашпіль	0,566	0,501	0,664	0,984	0,876	0,685	0,832
с. Вапнярка	0,398	0,478	0,520	0,555	0,501	0,336	0,434
с. Тростянець	1,266	0,742	0,508	0,283	0,067	0,005	0,005
с. Шпиків	0,012	0,012	0,019	0,038	0,065	0,065	0,095
с. Чернівці	0,382	0,474	0,524	0,448	0,314	0,364	0,367
с. Чечельник	0,206	0,279	0,280	0,222	0,169	0,120	0,058

*Джерело: Складено автором на основі звітності Департаменту фінансів Вінницької обласної державної адміністрації.

Для збільшення надходжень від податку на прибуток комунальних підприємств необхідно підвищити ефективність їх діяльності та якість надання суспільних послуг. Для цього варто застосовувати зарубіжний досвід. У Швеції, для прикладу, середня рентабельність комунальних підприємств сягає 15%, у Франції частка доходів комунальних підприємств складає 15% всіх муніципальних доходів. На Кіпрі за рахунок комунальних підприємств було сформовано 33% доходів бюджетів місцевого самоврядування, у Греції – 22%, Люксембурзі – 29%, Німеччині – 16%, у Латвії і Туреччині – 1%, у Франції – 2%.

Необхідно заборонити створення комунальних підприємств у формі повних товариств, командитних та з додатковою відповідальністю, оскільки їх засновники (громада) не може нести відповідальність всім своїм майном та здійснювати управління [2, с.190-229]. При цьому дослідження проблем функціонування фінансів муніципальних підприємств неможливе без запровадження відповідної статистичної звітності. Місцева фінансова статистика має стати одним із розділів комунальної статистики України.

Комунальний сектор має функціонувати на рівних умовах з іншими суб'єктами підприємницької діяльності. При цьому фінансування життєво важливих соціальних послуг (охорона здоров'я, освіта, культура, громадський транспорт) не може відбуватися на основі принципу повної самоокупності. Необхідно повернути в муніципальну власність промислові підприємства на території адміністративної одиниці для відновлення промислової інфраструктури. У комунальних підприємств більше можливостей для підвищення ефективності діяльності, за рахунок спрощеного отримання дозвільних документів від органів місцевого самоврядування та іноземних кредитів під державні гарантії [3, с.9-21].

Водночас сучасний фінансовий стан підприємств вимагає негайного поліпшення. З погляду на це актуальним є пошук резервів зниження собівартості й підвищення доходів. Як обґрунтування шляхів підвищення ефективності, так і конкретних обраних заходів у сучасних умовах звичайно здійснюється за допомогою розробки відповідних диверсифікованих стратегічних бізнес-планів, а також створення приватно-муніципальних партнерств для реалізації спільних проектів. [4, с.17-19]

На сьогодні спостерігається не інтенсивний, а екстенсивний спосіб підвищення ролі фінансів муніципальних підприємств. Згідно з рішеннями Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики і комунальних послуг, з 01.04.2015 р. зросли тарифи на електроенергію (в 3,5 рази), газ (в 7 разів), тепло (70%) і гарячу воду (на 55%). Підвищення тарифів не сприяє підвищенню якості надання послуг.

Існує необхідність вирішення технічних, фінансово-економічних, нормативно-правових, управлінських і кадрових проблем. Підприємства муніципальної форми власності потребують нових технологій і обладнання, додаткового інвестиційного капіталу, нарощення інноваційних переваг для підвищення рентабельності, посилення важелів впливу на боржників-споживачів послуг, використання нових форм фінансування (лізинг, облігаційне, кредитне фінансування), створення системи моніторингу і оцінки діяльності, правового регулювання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Комунальна власність є однією з найважливіших

складових ресурсного потенціалу муніципального утворення. Фінанси підприємств муніципальної форми власності є самостійною економічною категорією, яка відображає економічні відносини, пов'язані з розподілом і перерозподілом вартості ВРП шляхом формування та використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів на місцевому рівні з метою найбільш повного задоволення житлово-комунальних потреб населення. Фінанси комунальних підприємств повинні стати джерелом розвитку комунального сектора, а не засобом фінансування поточних витрат. Існує необхідність створення оптимальної моделі поєднання рентабельного функціонування підприємств з потребами громади. Перспективою подальших досліджень є також створення ефективної системи управління комунальною власністю.

Список використаних джерел:

1. Забаштанський М. М. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств комунального господарства / М. М. Забаштанський // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №6. – С. 25-29.
2. Інформаційне забезпечення управління витратами підприємств житлово-комунального господарства (теорія і практика): моногр. / В. І. Чиж; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля. —Луганськ, 2005. —288 с.
3. Бондаренко Г.І. Оцінка економічного потенціалу та ефективності використання комунальної власності: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.10.01 / Г. І. Бондаренко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – 2006. – 21 с.
4. Сунцова О. Особливості реформування комунального сектору в умовах української моделі самоврядування / О. Сунцова // Актуальні проблеми економіки. —2012. —№6. —С. 12-17.
5. Трещов М. Перспективи удосконалення процесу адміністрування податку на прибуток / М. Трещов // Економічний вісник університету: зб.наук. пр. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДНУ ім. Г. Сковороди». – 2013. – Вип. 21/1. – С. 219–224
6. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
7. Бюджетний кодекс України: закон України від 08.07.2010 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №2456-VI.
8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №280/97-ВР.
9. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін: монограф. / За ред. А. Ф. Мельника. –Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2013. – 528 с.
10. Господарський Кодекс України: закон України від 16.01.2003 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua>

Tatiana Dalyevska,

Kyiv National University of Trade and Economics, Kiev

THE IMPACT OF MUNICIPAL FINANCE ENTERPRISES FORM OF OWNERSHIP TO LOCAL GOVERNMENT FINANCIAL SYSTEM

Annotation

The article reveals the essence of finance municipal enterprises, specifics of their formation. The question of the organization of municipal finance business ownership is examined. The content of municipal finance businesses as a separate institution of local financial systems is grounded. The

dynamics of the share of corporate income tax municipal ownership in local revenues, particularly in general and tax revenues, and a gross regional product of villages of Vinnytsia region during 2004-2014 is analyzed. Extremely meager influence municipal enterprises ownership of the budgets of local government in Ukraine is demonstrated. Particular attention was devoted to the issue increasing the share of income tax, as it will increase revenues to local budgets and increase the level of business activity of enterprises of municipal ownership and their role in the economy of administrative and territorial unit. The ways of improvement of the enterprises of municipal ownership in Ukraine are proposed. Foreign experience of effective functioning of municipal enterprises is reviewed.

Keywords: municipal enterprises forms of property, income tax municipal enterprises, finance, types of municipal enterprises.

References:

1. Zabashtansky, M. (2005). Sources of funds utilities. *Aktual'niproblemyekonomiky [Actual problems of economy]*, no. 6, pp. 25-29 (in Ukr.).
2. Chyzh, V.I. (2005). *Informatsijnezabezpechenniaupravlinniavytratamypidpriemstvzhytlovo-komunal'nohohospodarstva (teoriiaipraktyka)* [Information security management costs of housing and communal services (theory and practice)], Shidnoukr. nat. University of them. Volodymyr Dahl, Lugansk, 288 p. (in Ukr.).
3. Bondarenko, G. (2006). *Assessment of economic potential and efficiency of municipal property*, Abstract to Phd dissertation 08.10.01. Hark. nat. Acad., Kharkiv, 21 p. (in Ukr.).
4. Suntsova, O.O. (2012). Features communal sector reform in the Ukrainian government model. *Aktual'niproblemyekonomiky [Actual problems of economy]*, no. 6, pp. 12-17 (in Ukr.).
5. Treschov, M.M. (2013). Prospects improving the administration of Tax on profit. *Ekonomichnyjvisnykuniversytetu: zb. nauk. pr. DVNZ «Pereiaslav-Khmel'nyts'kyj DNU im. H. Skovorody» [Economic Bulletin of the University: Coll. Science. pr. SHEI "Pereiaslav-Khmel'nitsky DNU them. H. Skovoroda"]*, vol. 21/1, pp. 219-224 (in Ukr.).
6. *Constitution of Ukraine*, on June 28, 1996 № 254k / 96-VR. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, no. 30, Art. 141 (in Ukr.).
7. *Budget Code of Ukraine* (2003), Law of Ukraine of 08.07.2010. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, № 2456-VI (in Ukr.).
8. *On local government in Ukraine* (1997), Law of Ukraine dated 21.05.1997. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, № 280 / 97-VR (in Ukr.).
9. Ed. A.F. Mel'nyk (2013). *Modernizatsiiasuspil'nohosektoruekonomikyvumovakhglobal'nykhzmin* [Modernization of public sector in conditions of global change]. TNEU "Economic Thought", Ternopol, 528 p. (in Ukr.).
10. *Economic Code of Ukraine*, Law of Ukraine of 16.01.2003. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua> (in Ukr.).

УДК 336.1:352

Л.І. Простебі, к.е.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У ФОРМУВАННІ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Анотація

У даній статті досліджено податкові джерела формування дохідної частини місцевих бюджетів. Фінансове забезпечення органів місцевої влади залежить від їх фінансової самостійності. Визначальну роль у фінансовому забезпеченні відіграють податкові надходження, частка яких є